

Aneta Marek

Akademia Pomorska

Ślupsk

kornika@wp.pl

KARAKORUM JAKO REJON EKSPLOKACJI WYSOKOGÓRSKIEJ POLAKÓW DO 1989 R.

KARAKORAM AS A REGION OF HIGH MOUNTAIN EXPLORATION OF POLES UP TO 1989

Zarys treści: W artykule zaprezentowano wybrane kierunki polskich wypraw wysokogórskich w Karakorum do 1989 r. Uwzględniono ważniejsze polskie ekspedycje, które przyczyniły się do poznania nowych obszarów wysokogórskich tego pasma. Jego eksploracja miała aspekt geograficzny, bowiem przyczyniła się do poszerzenia wiedzy o środowisku przyrodniczym oraz o topografii terenu. Wyprawy miały duże znaczenie sportowe. Polacy rozpoczęli wspinaczki w górach najwyższych, wytyczając wiele nowych dróg w bardzo skrajnych warunkach, często w sezonie zimowym. Polscy himalaiści wspięli się na poziom, który często przekraczał osiągnięcia ówczesnych himalaiistów zachodnich.

Słowa kluczowe: Karakorum, wyprawa wysokogórska, eksploracja

Key words: Karakoram, high mountain expedition, exploration

Wstęp

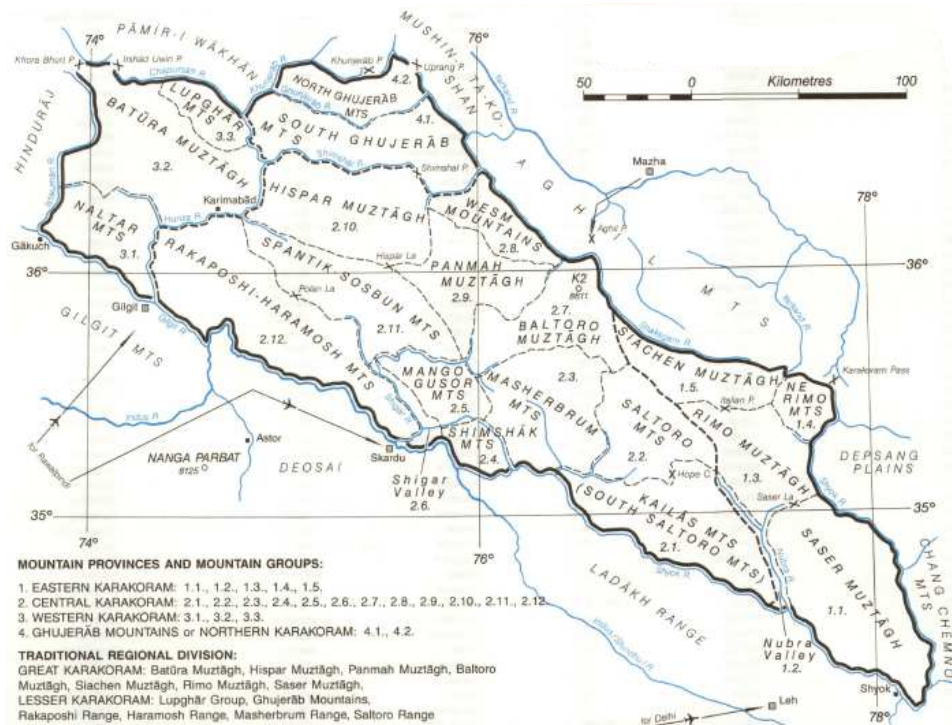
Pierwsze wyprawy Polaków w najwyższe góry świata (Himalaje i Karakorum) odbyły się z dużym opóźnieniem w stosunku do tych, które organizowali himalaiści zachodni. Polacy nie znaleźli się w gronie pierwszych zdobywców głównych szczytów ośmiotysięcznych. Przyczyną tego była sytuacja polityczna Polski w okresie powojennym. Dopiero od lat 60. XX w. zaczęły kształtować się kierunki wyjazdowe Polaków, najpierw w góry Kaukazu, Pamiru, Hindukuszu i inne, zaś w latach 70. XX w. po zdobyciu doświadczenia – w Karakorum i Himalaje. Informacje dotyczące przebiegu wypraw, a także charakterystyki obszaru zostały zaprezentowane w wielu (często popularnonaukowych) książkach o tematyce górskiej lub wzmiankowano o nich w specjalistycznych czasopismach („Taternik”, „Wierchy”, „The American Alpine Journal”). Na potrzeby niniejszego artykułu wykorzystano m.in. publikacje J. Currana (1989), A. Czerwińskiej (1982, 1983, 1989, 1990), J. Hajdukiewicza (1972), Z.A. Heinricha (1972,

1984), H. Krüger-Syrokomskiej (1977), J. Kurczaba (1975), W. Kurtyki (1985), J. Majera (1984), J. Nyki (1989), M. Pronobisa (1988), W. Rutkiewicz (1979, 1982), R. Szafirskiego (1974), K. Wielickiego (1984) i A. Zawady (1974). Do analizy posłużyły również materiały archiwalne pozyskane z Polskiego Związku Alpinizmu.

Położenie geograficzne Karakorum

Karakorum to pasmo górskie położone w środkowej Azji na pograniczu Indii, Pakistanu i Chin. Stanowi drugi po Himalajach najwyższy łańcuch górski na świecie. Znajdują się w nim cztery główne wierzchołki przekraczające 8000 m n.p.m. Są to: K2 (Czogori o wysokości 8611 m n.p.m.), Gasherbrum I (8068 m n.p.m.), Broad Peak (Falchan Kangri 8047 m n.p.m.) i Gasherbrum II (8035 m n.p.m.).

Karakorum sąsiaduje od wschodu z górami Hindukusz, od północnego zachodu z Pamirem, od północnego wschodu z Kunlun oraz od południowego wschodu z Himalajami. Zachodnią granicę łańcucha stanowią rzeki Ishkuman i Karambar, północną rzeka Shaksgam i przełęcze Khunjerab (4934 m n.p.m.), Uprang (5243 m n.p.m.) i Karakorum (5570 m n.p.m.), wschodnią granicę tworzą rzeki Shyok i Yarkand, zaś południową – Shyok i Indus (Wala 1990, ryc. 1).

Ryc. 1. Podział Karakorum
Fig. 1. Division of Karakoram

Źródło: Wala 1990

Łańcuch Karakorum dzieli się na cztery mniejsze jednostki: Karakorum Zachodnie (Western Karakoram) oddzielone jest rzekami: Hunza od wschodu, Gilgit od południa, Chapursan od północy, następnie Karakorum Środkowe (Central Karakoram), obejmujące środkową część łańcucha ze szczytami przekraczającymi 8000 m n.p.m., leżące między rzekami Hunza i Nubra oraz położone na wschód od niego Karakorum Wschodnie (Eastern Karakoram), obejmujące fragment obszaru na wschód od rzeki Nubra i lodowca Siachen (Wala 2004). Północny fragment obszaru Karakorum Północnego (Karakoram Northern) oddziela od południa rzeka Shimstal. Szczegółowy podział Karakorum na jednostki niższego rzędu prezentuje ryc. 1.

Polskie ekspedycje wysokogórskie w Karakorum w latach 70. XX w.

Wyjazdy wspinaczkowo-naukowe w latach 60. XX w. w Hindukusz przyczyniły się do dalszej eksploracji gór Centralnej Azji. Często jednak niestabilna polityka ówczesnej Polski, ale także krajów, na terenie których leżą najwyższe pasma górskie, stawała się przyczyną ograniczania wyjazdów alpinistycznych. W latach 60. eksplorację gór Centralnej Azji zahamował spór Pakistanu z Indiami o region Kaszmiru. Zaogniona sytuacja polityczna całkowicie zablokowała eksplorację gór na terenie Pakistanu między 1966 a 1967 rokiem. W latach późniejszych władze stopniowo wydawały pozwolenia na działalność górską jedynie w południowej części Karakorum. W 1969 r. polscy alpinści otrzymali zgodę od władz pakistańskich na atakowanie szczytu Malubiting (7453 m n.p.m.). Kierownictwo wyprawy początkowo powierzono Andrzejowi Zawadzie, jednak na kilka dni przed wyjazdem wstrzymano wydanie mu paszportu ze względów politycznych. Kierownikiem pierwszej polskiej wyprawy w góry Karakorum został wówczas Ryszard Szafirski (Szafirski 1974). W połowie lipca wyruszyli z kraju uczestnicy czteroosobowej wyprawy rekonesansowej. W dniu 8 października 1969 r. Andrzej Kuś, Andrzej Heinrich, Ryszard Szafirski oraz operator Telewizji Polskiej Roman Petrycki stanęli na północnym wierzchołku Malubitingu (Heinrich 1972). Przeprowadzony rekonesans utwierdził Polaków w przekonaniu, że pasmo Karakorum może stanowić wspaniałą kontynuację działań eksploracyjnych, zapoczątkowanych wcześniej w Hindukuszu.

Początek lat 70. XX w. przyniósł jeden z ważniejszych sukcesów w eksploracji górskiej. Była to wyprawa zorganizowana w 1971 r. na Kunyang Chhish (7852 m n.p.m.) w Karakorum pod kierownictwem Andrzeja Zawady. Zaczęła się ona jednak niefortunnie – od tragicznego wypadku młodego alpinisty Jana Franczuka. Zginął on w szczelinie lodowej w wyniku zarwania się mostu śnieżnego (Zawada 1974). „[...] tu w trzecim obozie, na wysokości 6500 m, odbył się symboliczny pogrzeb Jasia Franczuka. Nad szczeliną ustawili metalowy krzyż, zrobiony z kijków narciarskich, pod którym złożyli wiązanki kwiatów” (Heinrich 1972). Mimo tragedii Zawada postanowił kontynuować akcję górską. Na szczycie 26 sierpnia 1971 r. stanęli Andrzej Heinrich, Jan Stryczyński, Ryszard Szafirski i Andrzej Zawada. Zdobycie tego szczytu, zajmującego dwudziestą drugą pozycję na liście najwyższych szczytów świata, otworzyło Polakom drogę do światowego himalaizmu. Wierzchołek ten był obiektem ataku dwóch nieudanych wy-

praw: angielskiej z 1962 r. i japońskiej z 1965 r. (Heinrich 1972). Godny podkreślenia jest fakt, że jeszcze przez kolejnych siedemnaście lat po zdobyciu tej góry przez Polaków uchodziła ona za niedostępną. Jako drudzy weszli na nią dopiero w 1988 r. dwaj himalaiści brytyjscy. Zdobycie przez Polaków tego sławetnego szczytu odbiło się głośnym echem w świecie, wejście to doceniły również polskie władze. Uczestnicy wyprawy zostali odznaczeni przez przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki Włodzimierza Reczka złotymi medalami za Wybitne Osiągnięcia Sportowe, a Minister Spraw Zagranicznych Stefan Olszowski przyznał im nagrodę za rozsławianie Polski w świecie poprzez sport (Matuszewska 2003).

Warto również wspomnieć o austriackiej wyprawie na szczyt Malubiting Zachodni (7453 m n.p.m.), do udziału w której został zaproszony w 1971 r. Jerzy Hajdukiewicz. Doświadczenie polskiego alpinisty, który lata wojenne spędził częściowo w Szwajcarii, dokonując tam wartościowych przejść na alpejskie szczyty przekraczające 4000 m n.p.m., zostało po raz kolejny docenione przez zachodnich wspinaczy. Malubiting Zachodni został osiągnięty przez czterech austriackich alpinistów (Hajdukiewicz 1972).

Godna uwagi jest ekspedycja pod nazwą „Polish-German Academic Karakorum Expedition” zorganizowana w 1974 r. przy współudziale polskich i niemieckich alpinistów. Celem wyprawy był niezdobyty szczyt Shispare (7619 m n.p.m.) w Karakorum. Do wierzchołka dotarli 21 lipca 1974 r. Hubert Bleicher, Marek Grochowski, Jan Holnicki-Szulc, Andrzej Młynarczyk, Herbert Oberhofer, Jacek Poręba i Leszek Cichy. Kierownik wyprawy Janusz Kurczab zdobył sąsiedni wierzchołek (7090 m n.p.m.), któremu nadano później nazwę Ghenta (Kurczab 1975).

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych polskie ekspedycje narodowe nabierały wielkiego znaczenia, jeśli chodzi o eksplorację słabo poznanych rejonów w najwyższych górach Azji. W 1975 r. zorganizowana została przez Klub Wysokogórski z Wrocławia wyprawa na niezdobyty wówczas wierzchołek Broad Peak Middle (Falchan Kangri Środkowy 8016 m n.p.m.). Kazimierz Głazek, Marek Kęsicki, Janusz Kuliś, Bohdan Nowaczyk i Andrzej Sikorski 28 lipca 1975 r. osiągnęli cel swojej ekspedycji, lecz podczas zejścia z wierzchołka nastąpiła tragedia. W zamieci śnieżnej zginęło trzech himalaiistów: Kęsicki, Nowaczyk i Sikorski (Skłodowski 1985). Wspięcie się na wierzchołek Broad Peak Middle uznane zostało za wielki sukces, gdyż był on pierwszym szczytem ośmiotysięcznym zdobytym przez Polaków.

W tym samym roku w Karakorum działała wyprawa w rejonie masywu Gasherbrum. Była ona na tyle ciekawa, że zorganizowano ją w związku z obchodami Międzynarodowego Roku Kobiet i została objęta patronatem Krajowej Rady Kobiet oraz żony premiera Pakistanu Nusrat Bhutto (Krüger-Syrokomska 1977). Ekspedycja ta zaznaczyła się w dziejach polskiego alpinizmu specyficzną organizacją, gdyż zakładała współdziałanie dwóch zespołów, męskiego i kobiecego, na sąsiednich szczytach. Polakom sławę przyniosło zdobycie wierzchołka Gasherbrum III (7946 m n.p.m.). Na jego szczycie stanęli Janusz Onyszkiewicz, Krzysztof Zdzitowiecki, Wanda Rutkiewicz i Alison Chadwick-Onyszkiewicz. Drugi zespół, który stanowili Marek Janas, Andrzej Łapiński i Waldemar Woźniak, zdobył sąsiedni wierzchołek Gasherbrum II (8034 m n.p.m.) 9 sierpnia 1975 r., natomiast po trzech dniach na wierzchołek ten dotarły Halina Krüger-Syrokomska i Anna

Okopińska. Warto podkreślić, że było to pierwsze czysto kobiece wejście na szczyt Gasherbrum II (Rutkiewicz 1979).

Kolejna wielka narodowa ekspedycja zorganizowana przez Polski Związek Alpinizmu odbyła się w 1976 r. – chciano zdobyć drugi szczyt świata – K2 (Czogori, 8611 m n.p.m.). Polacy postanowili poprowadzić nową drogę na jeden z najtrudniejszych szczytów Ziemi. Projekt zrealizowano tylko częściowo ze względu na bardzo niekorzystne warunki pogodowe. Do osiągnięcia szczytu K2 zabrakło zaledwie 200 m. Na uwagę zasługuje fakt, iż Polacy nie wykorzystali do pomocy tragarzy wysokościowych, co stanowiło ewenement w eksploracji szczytów ośmiotysięcznych (Kurczab 1980).

W 1979 r. sukcesem zakończyła się wyprawa polsko-pakistańska na Rakaposhi (7788 m n.p.m.). Niektórzy jej uczestnicy: Tadeusz Piotrowski, Ryszard Kowalewski i Sher Khan zdobyli wierzchołek 1 lipca 1979 r., następnie trzech himalaistów: Andrzej Bieluń, Jerzy Tillak i Jacek Gronczewski, weszło na szczyt 2 lipca. Trzy dni później (5 lipca) osiągnęły go również dwie polskie czołowe himalaistki Anna Czerwińska i Krystyna Palmowska (Czerwińska 1982).

Polskie ekspedycje wysokogórskie w Karakorum w latach 80. XX w.

Na uwagę zasługuje wyprawa z 1980 r. w rejon lodowca Khiang w Karakorum zorganizowana przez Speleoklub Morski w Gdyni. Niewielka grupa alpinistów w składzie: Andrzej Bieluń, Jacek Gronczewski, Ryszard Kowalewski, Tadeusz Piotrowski oraz Jerzy Tillak zdobyła dwa dziewicze szczyty: 25 lipca Yazghil Dome (7400 m n.p.m.) i 27 lipca 1980 r. Distaghil Sar East (7700 m n.p.m.). Wyprawa ustanowiła swoisty rekord, gdyż w ciągu dwutygodniowej działalności wysokogórskiej wszyscy jej uczestnicy weszli na dwa niezdobyte dotąd szczyty przekraczające 7000 m n.p.m. (Kowalewski 1986).

W 1981 r. odbyła się ekspedycja Polskiego Klubu Górskiego pod kierownictwem Piotra Młoteckiego na szczyt Masherbrum South-West (7808 m n.p.m.). Andrzej Heinrich, Marek Malatyński i Przemysław Nowacki jako pierwsi himalaisci osiągnęli wierzchołek 17 września 1981 r. (Nyka 1989).

W 1982 r. pod masywem K2 (8611 m n.p.m.) spotkały się dwie polskie wyprawy. Pierwszą z nich była ekspedycja kobieca pod kierownictwem Wandy Rutkiewicz, której celem było wejście na K2 drogą pierwszych zdobywców, przez tzw. Żebro Abruzzi. Warunki atmosferyczne nie pozwoliły na jakiegokolwiek działania powyżej wysokości 7100 m n.p.m. „Góra zakpiła z nas, z naszej pewności siebie, naszego przekonania, że jesteśmy w stanie się z nią zmierzyć...” (Rutkiewicz 1982). Himalaistkom przyszło jeszcze stawić czoła wielkim przeżyciom związanym z nagłą śmiercią Haliny Krüger-Syrokomskiej w obozie II, na wysokości 6700 m n.p.m. (Rutkiewicz, Matuszewska 1994). Anna Czerwińska i Krystyna Palmowska dotarły do wysokości 7100 m n.p.m.

Druga, męska wyprawa, kierowana przez Janusza Kurczaba, miała na celu osiągnięcie wierzchołka K2 granią północno-zachodnią. Wojciech Wróż i Leszek Cichy dotarli do wysokości 8250 m n.p.m. (Rutkiewicz, Matuszewska 1994). Żadna z polskich wypraw z 1982 r. nie zakończyła się sukcesem. W 1982 r. Jerzy Kukuczka

wraz z Wojciechem Kurtyką uczestniczyli w wyprawie na szczyt Broad Peak. Polscy himalaiści wierzchołek osiągnęli 30 sierpnia 1982 r. Wejście to nastąpiło jednak bez odpowiedniego pozwolenia ze strony władz pakistańskich.

Po reżimie stanu wojennego w 1983 r. wyruszyło w Karakorum kilka wypraw, które za cel wybierały szczyty o różnych wysokościach i zróżnicowanej trudności. Z ważniejszych ekspedycji w 1983 r. należy wymienić tę Jerzego Kukuczki i Wojciecha Kurtyki, którzy ponowili swoją działalność w masywie Gasherbrum. Jej efektem stało się zdobycie obu wierzchołków w stylu alpejskim¹, z czego wejście na Gasherbrum II odbyło się nową drogą z przełęczy Gasherbrum La (6500 m n.p.m.) przez południowo-wschodnią flankę i szczyt Gasherbrum II East (7772 m n.p.m.). Trawersowanie² zakończono 2 lipca 1983 r. zdobyciem wierzchołka głównego Gasherbrum II. Było to pierwsze przejście w poprzek masywu powyżej wysokości 8000 m n.p.m. ze wschodu na południowy zachód. Po trzytygodniowej działalności górskiej alpiniści zdobyli sąsiedni szczyt Gasherbrum I (8068 m n.p.m.), pokonując południowo-zachodnią ścianę o wysokości 2600 m. Działalność tego dwuosobowego zespołu zapoczątkowała nowy rozdział w himalaizmie światowym, polegający na trawersowaniu szczytów przekraczających 8000 m n.p.m.

Z następnych wypraw w Karakorum warto wymienić wyprawę międzynarodową „Swiss Baltoro Venture’83”, kierowaną przez Stefana Vörnera, której celem były szczyty Broad Peak oraz Gasherbrum I i II. W ekspedycji udział wzięły dwie polskie himalaistki – Anna Czerwińska i Krystyna Palmowska – które działały na Broad Peaku jako samodzielny zespół (Czerwińska 1983). Cel został osiągnięty, bowiem 30 czerwca 1983 r. Krystyna Palmowska zdobyła główny wierzchołek (8047 m n.p.m.), natomiast Anna Czerwińska zawróciła z przedwierzchołka Broad Peaku czyli tzw. Rocky Summit (8035 m n.p.m.) (Czerwińska 1989).

W tym samym roku Klub Wysokogórski z Krakowa podjął się organizacji wyprawy na szczyt Batura IV (7500 m n.p.m.). Kierownictwo powierzono Władysławowi Wiszowi. Efektem działania tej ekspedycji były: wytyczenie nowej drogi o długości 3500 m, pierwsze wejście południowo-wschodnią granią na szczyt Batura III East (ok. 7400 m n.p.m.), które zostało dokonane 31 sierpnia 1983 r. przez Andrzeja Heinricha, Volkera Stallbohma i Marka Kowalczyka oraz zdobycie Batury III (ok. 7500 m n.p.m.) przez zespół Heinrich-Stallbohm. Dnia 2 września 1983 r. na szczyt Batura III East weszli jeszcze natomiast Jan Jaworski, Paweł Mularz i Andrzej Paulo (Heinrich 1984). Pierwsze wejścia Polaków na szczyty dotąd niezdobyte w Karakorum zaprezentowano w tabeli 1.

Sudecki Klub Wysokogórski wiosną 1984 r. zorganizował wyprawę sportową w Karakorum pod kierownictwem Jerzego Pietrowicza. Cel wyjazdu stanowiło zdo-

¹ Styl alpejski – styl przechodzenia dróg w wysokich górach (głównie w Himalajach i Karakorum), który wyklucza zakładanie stałych obozów i poręczówek oraz zatrudnianie tragarzy. Zespół wyrusza z bazy z całym sprzętem i wyposażeniem niezbędnym do przeżycia i wspina się jednym ciągiem, po czym wraca do bazy. Nazwa pochodzi od sposobu wchodzenia na szczyty w Alpach (Jouty, Odier 2007).

² Trawersowanie – przejście drogi wspinaczkowej przebiegające horyzontalnie lub ukośnie, w poprzek stoku lub ściany szczytu (Jouty, Odier 2007).

bycie szczytu Lhatok III (6949 m n.p.m.) nową drogą poprowadzoną południowo-wschodnią ścianą systemem alpejskim (Pietrowicz 1983), jednakże z powodu trudnych warunków atmosferycznych wyprawa nie osiągnęła sukcesu.

Klub Wysokogórski w Katowicach zorganizował z kolei w 1984 r. wyprawę w rejon pakistańskiej doliny Ishkapal. Jej uczestnicy jako pierwsi alpinisci w historii zdobyli tam trzy szczyty o wysokościach od 5000 do 5325 m n.p.m. – Andrzej Mostek i Jacek Wiltosiński 12 października weszli na Godeli (5325 m n.p.m.), Kazimierz Malczyk i Jadwiga Skawińska na Chonog (5000 m n.p.m.) oraz zespół w składzie: Marek Pronobis, Kazimierz Malczyk i Krzysztof Baraniok osiągnął szczyt Redam (5300 m n.p.m.) północną ścianą (Pronobis 1988).

Tabela 1

Wejścia Polaków na niezdojbyte dotąd szczyty w Karakorum w latach 1971-1983

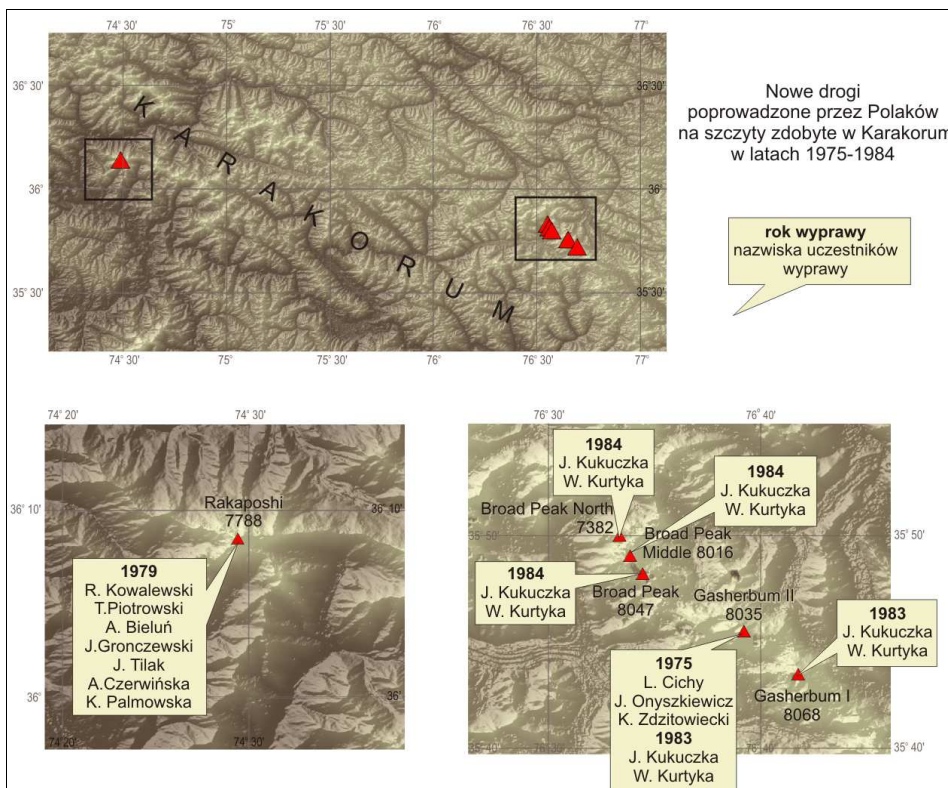
Table 1

The virgin peaks reached by the Poles in Karakorum in 1971-1983

Nazwa szczytu	Wysokość w m n.p.m.	Alpiniści	Rok
Kunyang Chhish	7852	Andrzej Zawada, Andrzej Heinrich, Ryszard Szafirski, Jan Stryczyński	1971
Shispare	7619	Hubert Bleicher, Leszek Cichy, Marek Grochowski, Jan Holnicki-Szulc, Andrzej Młynarczyk, Herbert Oberhofer, Jacek Poręba	1974
Ghenta	7090	Janusz Kurczab	1974
Gasherbrum III	7952	Alison Chadwick-Onyszkiewicz, Wanda Rutkiewicz, Janusz Onyszkiewicz, Krzysztof Zdzitowiecki	1975
Broad Peak Middle	8016	Kazimierz Głazek, Marek Kęsicki, Janusz Kuliś, Bohdan Nowaczyk, Andrzej Sikorski	1975
Yazghil Dome I	7400	Andrzej Bieluń, Jacek Gronczewski, Ryszard Kowalewski, Tadeusz Piotrowski, Jerzy Tilak	1980
Distaghil Sar East	7700	Andrzej Bieluń, Jacek Gronczewski, Ryszard Kowalewski, Tadeusz Piotrowski, Jerzy Tilak	1980
Masherbrum South-West	7806	Andrzej Heinrich, Marek Malatyński, Przemysław Nowacki	1981
Gasherbrum II East	7772	Jerzy Kukuczka, Wojciech Kurtyka	1983
Batura III	7500	Andrzej Heinrich, Volker Stallbohm, Marek Kowalczyk	1983
Batura III East	7400	Andrzej Heinrich, Volker Stallbohm, Paweł Mularz, Jan Jaworski, Andrzej Paulo	1983

Źródło: Marek 2014

Warto wymienić także katowicką wyprawę w Karakorum z 1984 r., której celem były szczyty Broad Peak (8047 m n.p.m.) i Gasherbrum IV (7925 m n.p.m.). Na terenie Pakistanu alpinści Klubu Wysokogórskiego w Katowicach działali wraz z dwuosobową wyprawą Polskiego Związku Alpinizmu, reprezentowaną przez Jerzego Kukuczkę i Wojciecha Kurtykę. Dnia 14 lipca 1984 r. na szczycie Broad Peak stanęli Walenty Fiut, Janusz Majer, Ryszard Pawłowski oraz Krzysztof Wielicki (Majer 1984). Szczególnie na uwagę zasługuje wyczyn Wielickiego. Jego wyjście o godz. 0.20 z wysokości 4900 m n.p.m. na szczyt oraz powrót do bazy o godz. 22.30 było pierwszym jednodniowym wejściem na wierzchołek ośmiotysięczny (Wielicki 1984). Wyczyn ten stał się wielkim wydarzeniem w świecie eksploracji górskiej i próbą wytyczenia nowych trendów w himalaizmie. Alpinistom Jerzemu Kukuczce i Wojciechowi Kurtyce powiodło się natomiast trawersowanie trzech głównych wierzchołków Broad Peak, w skład których wchodzi: Broad Peak (8047 m n.p.m.), Broad Peak North (7382 m n.p.m.) i Broad Peak Middle (8016 m n.p.m.), dokonane 15 i 17 lipca 1984 r. (Kowalewski 1986). Nowe drogi wytyczone przez Polaków w Karakorum zaprezentowano na ryc. 2.

Ryc. 2. Nowe drogi poprowadzone w Karakorum w latach 1975-1984
 Fig. 2. The new routes run in the Karakoram in the years 1975-1984

Źródło: Marek 2014

Alpiniści dopisali swoimi wyczynami nowy rozdział w eksploracji najwyższych gór świata. Po sukcesach na Broad Peak himalaiści przenieśli się pod ścianę Gasherbrum IV. Fiut i Pawłowski dotarli do wysokości 6100 m n.p.m., jednak trudne warunki pogodowe spowodowały rezygnację z dalszych wspinaczkowych działań Polaków (Majer 1984).

W 1984 r. polskie himalaistki: Wanda Rutkiewicz, Anna Czerwińska, Krystyna Palmowska i Dobrosława Miodowicz-Wolf wzięły udział w międzynarodowej wyprawie organizowanej przez Stefana Vörnera na K2. Alpinistki dotarły do wysokości 7350 m n.p.m. (Nyka 1989). Wanda Rutkiewicz skupiła swoją dalszą działalność górską w roku następnym wokół szczytu Broad Peak. Dotarła ona do wysokości 7750 m n.p.m., zaś Barbara Kozłowska do 7000 m n.p.m., jednakże w drodze powrotnej utonęła ona podczas przechodzenia przez rzekę lodowcową (Nyka 1989).

W 1985 r. szczyt Gasherbrum IV (7925 m n.p.m.) stał się obiektem zainteresowania Wojciecha Kurtyki i Austriaka Roberta Schauera. Zachodnia ściana tej góry, zwana „Świetlistą Ścianą”, licząca 2500 m wysokości, została pokonana w dniach 13-20 lipca w stylu alpejskim, jednakże bez osiągnięcia wierzchołka (Kurtyka 1985). W 1985 r. ruszyła w pasmo Batura Mustagh wyprawa rekonesansowa pod kierownictwem Jerzego Tilaka. Grupa szesnastu wspinaczy poznawała warunki topograficzne w rejonie szczytu Ultar Sar (7388 m n.p.m.) (Nyka 1989). W 1985 r. celem wyprawy Klubu Wysokogórskiego Trójmiasto był niezdoyty wówczas szczyt Mani Peaks (6685 m n.p.m.). Podczas tej wyprawy udało się osiągnąć niższy wierzchołek Mani Peaks II (6300 m n.p.m.), a na jego szczycie stanęli Jacek Bruzdowicz, Ryszard Celej, Mirosław Falkowski, Marek Kaźmierowski, Andrzej Szewczyk, Mirosław Strumiłło oraz Bożena Grzywaczyk (Nyka 1989).

W 1986 r. wiele wypraw międzynarodowych za cel ekspedycji wyznaczyło sobie masyw K2. Łącznie pod drugą co do wysokości górą świata spotkało się wówczas 48 alpinistów. Polacy Jerzy Kukuczka i Tadeusz Piotrowski, oddelegowani przez Speleoklub Morski z Gdyni, wzięli udział w wyprawie zachodnioniemieckiej kierowanej przez Karla Herrligkoffera³, natomiast Przemysław Piasecki, Wojciech Wróż oraz zespół kobiecy: Krystyna Palmowska, Anna Czerwińska i Dobrosława Miodowicz-Wolf – w wyprawie Janusza Majera. W wyprawie francuskiej wzięła udział Wanda Rutkiewicz. Jako pierwsza kobieta i zarazem pierwsza osoba z Polski stanęła 23 czerwca 1986 r. na szczycie K2 (Marek 2014). Niebawem do grona polskich zdobywców dołączyli Jerzy Kukuczka i Tadeusz Piotrowski (8 lipca 1986 r.). Wierzchołek K2 był zarazem pierwszym i ostatnim zdobyty przez Piotrowskiego szczytem ośmiotysięcznym (Kukuczka, Malanowski 1990). Tragiczny wypadek nastąpił 10 lipca podczas zejścia z wierzchołka, na wysokości 7800 m n.p.m.⁴ – w wyniku odpięcia się raków Piotrowski nie zdołał utrzymać się na oblodzonym zboczu góry i spadł w przepaść (Curran 1989). Polska Wyprawa Alpinistyczna na K2 kierowana przez Janusza Majera także miała tragiczny finał. Szczyt zdobyli Wojciech Wróż i Przemysław Piasecki 3 września 1986 r., lecz Wróż zginął w drodze powrotnej. Do

³ Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1986, *Uzasadnienie wyjazdu – Karl Maria Herrligkoffer K2 Expedition*.

⁴ Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1986, *Oświadczenie Jerzego Kukuczki z dnia 21 lipca 1986 r.*

tragicznego bilansu wyprawy z 1986 r. na K2 trzeba dodać także Dobrosławę Miodowicz-Wolf, która pomimo sprzeciwu kierownika wyprawy Janusza Majera wyruszyła do ataku szczytowego, docierając do wysokości 8450 m n.p.m., z której nigdy nie powróciła (Czerwińska 1990).

Klub Wysokogórski w Gliwicach w 1986 r. obrał za przedmiot wyprawy nieeksplorowany dotąd fragment Karakorum w rejonie lodowca Sosbun. Początkowo głównym celem miało być przejście południowo-wschodniej ściany Uli Biaho Tower (6083 m n.p.m.). Uczestnicy wyprawy od początku jej organizacji spotykali się z problemami logistycznymi. Jako pierwsze wystąpiło opóźnienie w wydaniu uczestnikom paszportów, później z terminu dostawy bagażu nie wywiązał się przewoźnik lotniczy „Aeroflot”, nastąpiło też opóźnienie wynikające z uszkodzenia dróg dojazdowych w okolicach miejscowości Skard. Splot tych niekorzystnych dla wyprawy wydarzeń zmusił kierownika Janusza Skorka do zmiany planów. Za cel wybrano jedną z turni leżących w otoczeniu lodowca Sosbun (5956 m n.p.m.). Jednakże niekorzystne warunki pogodowe zmusiły uczestników wyprawy do całkowitej rezygnacji z osiągnięcia postawionego celu. Podczas wspinaczki pokonano jedynie 180 m z liczącego 800 m wysokości filara Sosbun. Oprócz działań alpinistycznych uczestnicy dokonali fotograficznego i topograficznego rozpoznania terenu, co mogło wpłynąć na zainteresowanie tym regionem kolejnych polskich wypraw (Skorek 1986). W 1986 r. Speleoklub Morski w Gdyni, pod kierownictwem Jerzego Tillaka, wybrał jako rejon działalności masyw Batury (7785 m n.p.m.). Uczestnicy osiągnęli wysokość 7100 m n.p.m. Po 45 dniach prowadzonej akcji, z powodu załamania pogody, uczestnicy zrezygnowali z dalszej działalności górskiej⁵.

W sezonie zimowym 1987/1988 z inicjatywy Andrzeja Zawady odbyła się zimowa polsko-kanadyjska wyprawa na K2 w Karakorum. Szczyt ten należy do gór bardzo trudnych technicznie i niebezpiecznych o każdej porze roku. Mimo kilku prób, wyprawa zakończyła się fiaskiem. Dnia 2 marca Leszek Cichy i Krzysztof Wielicki dotarli tylko do 7300 m n.p.m. (Nyka 1989). Kierownik wyprawy zgodził się na prowadzenie działalności na sąsiednim szczycie Broad Peak. Akcję górską podjęli Maciej Berbeka i Aleksander Lwow, który zawrócił z przełęczy między wierzchołkami, a podejście kontynuował Berbeka, docierając do szczytu. Był przekonany, że dotarł do głównego wierzchołka Broad Peak, powiadomił o tym fakcie bazę, która nie zgłosiła żadnych wątpliwości. Dopiero później okazało się, że Maciej Berbeka⁶ dotarł 6 marca 1988 r. na przedwierzchołek Broad Peak (tzw. Rocky Summit) (Nyka 1989). Himalaista ten był pierwszym człowiekiem, który przekroczył w zimie granicę 8000 m n.p.m. w Karakorum, a Rocky Summit pierwszym w historii zimowej eksploracji górskiej zdobyty w Karakorum wierzchołkiem przekraczającym 8000 m n.p.m..

W 1988 r. z inicjatywy himalaisty Wojciecha Kurtyki została zorganizowana polsko-szwajcarska wyprawa, celem której było poprowadzenie nowej drogi w stylu alpejskim na wschodniej ścianie Trango Tower (6251 m n.p.m.). Zdaniem organizatora wyprawy – W. Kurtyki – ta skalna turnia stała się kolebką wspinaczki skalnej na

⁵ Informacji udzielił kierownik wyprawy Jerzy Tillak podczas rozmowy 20 listopada 2009 r.

⁶ Maciej Berbeka wrócił na Broad Peak po 25 latach, zdobywając szczyt 5 marca 2013. Podczas zejścia ze szczytu 6 marca wraz z Tomaszem Kowalskim ponieśli śmierć. Kierownik wyprawy K. Wielicki uznał obu himalaistów za zmarłych. Ciało Berbeki nie zostało odnalezione.

terenie Karakorum i traktowana jest jako symbol przezwycięzania trudności technicznych w górach najwyższych. Wytyczane tu nowe drogi traktowane są jako spektakularne sukcesy, dlatego też sportową działalność na Trango Tower cechuje zawsze wielkie zainteresowanie środowiska alpinistycznego⁷. Dnia 13 lipca 1988 r. himalaishi Kurtyka i Loretan osiągnęli wspomniany wierzchołek, wytyczając nową drogę na południowo-wschodniej ścianie turni, liczącej 1000 m wysokości⁸.

W 1988 r. Klub Wysokogórski w Katowicach zorganizował wyprawę alpinistyczną w rejon doliny Ishkapal, której celem było pierwsze przejście południowej ściany Haramosh (7495 m n.p.m.) w Pakistanie. Atakowany przez śląskich alpinistów szczyt Haramosh opada 4000 m skalno-lodowym urwiskiem do doliny Ishkapal i cechuje się znacznymi trudnościami. Został on osiągnięty 29 lipca 1988 r. przez Mieczysława Jarosza, Kazimierza Malczyka i Marka Pronobisa, zaś dwa dni później przez Janusza Baranka, Andrzeja Mostka i Kazimierza Wszółka. Ponadto tego samego dnia boczny, dziewiczy wierzchołek o wysokości 6800 m n.p.m. zdobyli Mirosław Konewka i Jacek Wiltosiński (Baranek 1988). Wyprawa zakończyła się znaczącym sukcesem sportowym.

Na okres letni 1988 r. Polski Klub Górski zaplanował wyprawę w zachodnią część Karakorum, w rejon lodowca Batoqshi. Za cel obrano osiągnięcie niezdozbytego dotąd szczytu Batura I (7785 m n.p.m.). W wyprawie udział wzięło 14 uczestników polskich oraz po jednym alpinistę z Kanady i RFN. W dniach 6-13 sierpnia 1988 r. odbył się atak szczytowy, który zakończył się zdobyciem szczytu Batura I (7785 m n.p.m.) przez Andrzeja Heinricha, Pawła Kubalskiego i Volkera Stallbohma (Młotecki 1988). Na rangę odniesionego sukcesu wpłynął fakt, iż Batura I to szczyt o wysokim stopniu trudności technicznych oraz cechujący się znaczną deniwelacją względną terenu, wynoszącą ok. 3800 m. Dla porównania, różnica wysokości między bazą a wierzchołkiem Mount Everestu wynosi ok. 3300 m, natomiast szczytu K2 – 3600 m, co umieszcawia Baturę I na jednym z pierwszych miejsc na świecie.

Działalność wysokogórską w Karakorum w końcówce dekady lat osiemdziesiątych XX w. kończy Wanda Rutkiewicz. Wzięła ona udział w brytyjskiej wyprawie kobiecej, za której cel obrano szczyt Gasherbrum II. Został on zdobyty 12 czerwca 1989 r. przez Polkę i brytyjską himalaistkę Rhonę Lampart.

Podsumowanie

Karakorum to pasmo, w którym Polacy skutecznie zaznaczyli swoją obecność poprzez organizowanie licznych ekspedycji wysokogórskich. Góry te stały się w latach 1971-1989, obok Himalajów, ich głównym kierunkiem wyjazdowym. Polacy w Karakorum uzyskali bardzo dobre wyniki. Oprócz zdobywania szczytów dziewiczych, jak Kunyang Chhish, Shispare, Ghenta, Gasherbrum III, Yazghil Dome I, Distaghil Sar East oraz wielu innych, uwagę zwracały nowe drogi wytyczane często w skraj-

⁷ Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, W. Kurtyka, *Uzasadnienie wyprawy na Trango Tower*.

⁸ Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, *Informacja o działaniach na Trango Tower. Teles nadany z Islamabadu*.

nie trudnych warunkach. W latach 80. sukcesu dopełniła działalność Jerzego Kukuczki i Wojciecha Kurtyki podczas trawersowania masywu Broad Peak, a także aktywność wysokogórska podczas sezonu zimowego. Próby, jakie podejmowali Polacy w zakresie osiągnięcia szczytów ośmiotysięcznych w okresie zimowym, przez wiele lat nie znajdowały zrozumienia wśród alpinistów innych krajów. Stąd też wspinaczka w sezonie zimowym, zarówno w Karakorum, jak i w Himalajach stała się domeną Polaków. Obok spektakularnych sukcesów, jakie odnosili polscy himalaiści, nie brakowało również tragedii. Podczas wypraw w Karakorum zginęło lub zmarło w wyniku choroby wysokościowej wielu wybitnych wspinaczy, takich jak: Jan Franczuk (1971), Marek Małatyński (1981), Halina Krüger-Syrokomka (1982), Barbara Kozłowska (1985), Wojciech Wróż (1986), Dobrosława Miodowicz-Wolf (1986) oraz Tadeusz Piotrowski (1986) (Marek 2014).

Doświadczenie, jakie zdobyli Polacy w tym okresie, stało się podstawą do dalszych wysokogórskich działań i odnoszenia spektakularnych sukcesów podczas podboju najwyższych gór świata.

Literatura

- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1983, J. Pietrowicz, *Uzasadnienie wyjazdu w Karakorum z dnia 21 grudnia 1983 r.*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1986, *Oświadczenie Jerzego Kukuczki z dnia 21 lipca 1986 r.*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1986, J. Skorek, *Sprawozdanie z wyjazdu zagranicznego Klubu Wysokogórskiego Gliwice na Uli Biaho Tower z dnia 14 września 1986 r.*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1986, *Uzasadnienie wyjazdu – Karl Maria Herrligkoffer K2 Expedition*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, J. Baranek, *Sprawozdanie z wyprawy Karakorum-Haramosh 88, z dnia 13 września 1988 r.*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, *Informacja o działaniach na Trango Tower. Teleks nadany z Islamabadu*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, W. Kurtyka, *Uzasadnienie wyprawy na Trango Tower*
- Archiwum Polskiego Związku Alpinizmu, 1988, P. Młotecki, *Sprawozdanie z Wyprawy Polskiego Klubu Górskiego w Karakorum – Batura 1988 z dnia 9 września 1988 r.*
- Curran J., 1989, *K2. Triumf i tragedia*, tłum. M i Z. Białasowie, Czeladź
- Czerwińska A., 1982, *Trudna góra Rakaposhi*, Warszawa
- Czerwińska A., 1983, *Broad Peak 1983*, *Taternik*, 2, s. 65-67
- Czerwińska A., 1989, *Broad Peak '83 tylko dwie*, Warszawa
- Czerwińska A., 1990, *Groza wokół K2*, Warszawa
- Hajdukiewicz J., 1972, *Malubiting zdobyty*, *Taternik*, 2, s. 69-71
- Heinrich Z.A., 1972, *W stronę najwyższych szczytów Ziemi*, *Wierchy*, 41, s. 118-137
- Heinrich Z.A., 1984, *Krakowska wyprawa na Baturę*, *Taternik*, 1, s. 22-26
- Jouty S., Odier H., 2007, *Leksykon alpinizmu*, tłum. M. Bojanowski i in., Warszawa
- Kowalewski Z., 1986, *Yazghil Dome i Distaghil Sar East. W: Karakorum – polskie wyprawy alpinistyczne*, red. Z. Kowalewski, A. Paczkowski, Warszawa
- Krüger-Syrokomka H., 1977, *Wyprawa na Gasherbrumy w Międzynarodowym Roku Kobiet – 1975*, *Wierchy*, 45, s. 37-47

- Kukuczka J., Malanowski T., 1990, *Na szczytach świata*, Katowice
- Kurczab J., 1975, *Wyprawa na Shisper*, Tatarnik, 1, s. 15-18
- Kurczab J., 1980, *Ostatnia bariera K2 8611 m*, Warszawa
- Kurtyka W., 1985, *Gasherbrum IV Świetlistą Ścianą*, Tatarnik, 2, s. 61-62
- Majer J., 1984, *Katowicka wyprawa w Karakorum 1984*, Tatarnik, 2, s. 59
- Marek A., 2014, *Wpływ transformacji ustrojowej na kierunki i typy polskich wypraw wysokogórskich*, Słupsk
- Matuszewska E., 2003, *Lider. Górskim szlakiem Andrzeja Zawady*, Warszawa
- Nyka J., 1989, *Himalaya & Karakorum. Selected Polish Climbs 1939-1989*, Kielce
- Pronobis M., 1988, *Rekonesans w Ishkapal, 1984*, Tatarnik, 2, s. 54-55
- Rutkiewicz W., 1982, *Wyprawa kobieca na K2*, Tatarnik, 2, s. 63-66
- Rutkiewicz W., 1979, *Zdobycie Gasherbrumów*, Warszawa
- Rutkiewicz W., Matuszewska E., 1994, *Karawana do marzeń*, Kraków
- Skłodowski A., 1985, *Falchan Kangri Środkowy*. W: *W górach wysokich. Kompendium polskich wypraw wysokogórskich*, red. K. SAYSSE-TOBICZYK, Warszawa
- Szafirski R., 1974, *Malubiting 1969*. W: *Himalaje-Karakorum*, red. K. SAYSSE-TOBICZYK, Warszawa
- Wala J., 1990, *Karakoram orographical sketch map*, Scale 1:250 000, Sheet 1, Sheet 2, Zurich
- Wala J., 2004, *Karakorum Zachodnie*, Tatarnik, 2, s. 2-39
- Wielicki K., 1984, *Broad Peak w ciągu jednej doby*, Tatarnik, 2, s. 60-61
- Zawada A., 1974, *Kunyang Chhish*. W: *Himalaje-Karakorum*, red. K. SAYSSE-TOBICZYK, Warszawa

Summary

The article presents selected destinations of Polish high mountain expeditions in the Karakoram up to 1989. There were described the more important Polish expeditions that made the new upper areas of Karakorum to be more known. The exploration of this range had a geographical aspect, because it contributed to the better knowledge of the natural and topography environment. The expeditions were of important sport significance. Poles began climbing the highest mountains making many new routes in very extreme conditions (often in the winter season). They reached the level incomparable to the achievements of other nations climbers.

